

pakeitė verpstukus, sunku. Verpimas verpstuku ilgiausiai išliko rytų ir pietryčių Lietuvoje. Verpstuko išnykimo riba šiose Lietuvos dalyse galima laikyti XIX a. pabaigą ir XX a. pradžią, nors pavienių verpimo verpstuku atvejų dar pasitaikydavo ir mūsų dienomis. Pavyzdžiui, iš Alytaus Kraštotyros muziejaus turimų verpstukų vienas yra išdrožtas 1939 m., o vienas ištekintas netgi 1953 m.²³ Matyt, ratelis žymiai anksčiau buvo panaudotas Žemaitijoje, vidurio Lietuvoje ir Užnemunėje, nes iš šių Lietuvos TSR sričių respublikos muziejuose beveik nėra nei verpsčių, nei verpstukų. Kai kur Žemaitijoje, pavyzdžiui, Kaltinėnų apylinkėje, rateliai jau buvo naudojami XIX a. pirmojoje pusėje²⁴. Reikia manyti, kad rateliai į Žemaitiją ir Užnemunę galėjo ateiti iš Prūsijos, kur juos kaimo moterys naudojo jau XVIII a. pirmojoje pusėje. Pavyzdžiui, K. Donelaitis „Metuose“ ne kartą mini ratelį — koja sukamą „vindą“:

„Aš, kaip šulcas per kiemus ilgai jodinėdams,
Daug įsitėmijau, kaip daro mūs gaspadinės,
Kad žiemos čese ką verpt krūvoms susisėda,
Juk radau gana tokių, kurios nesigėdi,
Kad joms kartais merdėdams vos sukasi vindas,
Nes, kad verpt reik, jos taip daugel pasakų vapa,
Kad jau ir ranka kuodelį pešt užsimiršta,
Ir besijuokiant koja vindą sukt pasiliauja“²⁵.

Vadinasi, jau K. Donelaičio laikais Prūsijos lietuviai naudojo verpiamąjį ratelį.

Ratelis anksčiau pasirodė Žemaitijoje, vidurio Lietuvoje ir Užnemunėje dėl spartesnio šių Lietuvos sričių ekonominio vystymosi. Tuo tarpu rytų ir pietryčių Lietuvoje socialinės-ekonominės, iš dalies geografinės sąlygos nulėmė archaiškesnį valstiečių gyvenimo būdą, dėl to čia ilgiau išliko primityvesni darbo įrankiai.

Seniausio Lietuvoje verpimo būdo ir verpimo įrankių apžvalga leidžia daryti šias išvadas:

1. Verpimo būdą ir verpimo įrankių išsivystymą Lietuvoje apsprendė gamybinių jėgų išsivystymo lygis.
2. Verpimo būdas, praktikuotas jau pirmaisiais m. e. amžiais, nepakito iki pat XIX a. pradžios, o rytų ir pietryčių Lietuvoje — iki XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios.
3. Nors verpimo būdas nesikeitė, bet verpimo įrankiai tobulėjo, pereidami nuo primityvesnių į tobulesnes, meniškai išreikštas formas.
4. Skirtingą verpimo verpstuku atskirose Lietuvos srityse išnykimo laiką apsprendė nevienodas jų ekonominio išsivystymo laipsnis.

²³ AKM, inv. Nr. 1363, Varenos raj., Mergežerio k., ir inv. Nr. 665, Varenos raj., Barčių k.

²⁴ ES, 115(8).

²⁵ K. Donelaitis, *Metai*, 36, Vilnius, 1956.

ŽEMAITIJOS MOTERŲ DRABUŽIAI XIX a.— XX a. PRADŽIOJE

M. MASTONYTE

Savitu tradicinių drabužių kompleksu XIX a. išsiskiria vakariniai lietuviai — žemaičiai. Sunku nustatyti atskirų šio laikotarpio Žemaitijos rajonų ar apylinkių tradicinių drabužių variantus, tačiau bendras Žemaitijos moterų drabužių minėtame laikotarpyje pobūdis gana aiškus.

XIX a. žemaičių drabužiai pasižymi tamsesnėmis ir ryškesnėmis spalvomis, negu aukštaičių. Jei aukštaitės moterys šiuo laikotarpiu dar ryšėjo nuometais, o dzūkės — baltais panuomečiais ir šviesiomis skarelėmis, tai žemaitės — raudonmargiais žičkiniais raiščiais ant pečių, keliomis ryškiomis skepetaitėmis ant galvos ir ant kaklo. Savitas taip pat ir žemaičių apavas — medinės klumpės, kurios Lietuvoje niekur kitur, išskyrus dar vakarų Užnemunę, nebuvo avimos. Tradiciniams XIX a. pabaigos žemaičių drabužiams būdinga ir tai, kad jie pradeda prarasti pirmykštį, per keletą šimtmečių susiformavusį siluetą ir artėja prie miestietiško, europietiškos mados drabužių; tatau ypač ryšku jau XX a. pradžios valstiečių aprangoje.

Šiuo straipsniu bandoma apibendrinti literatūrinę, muziejinę bei autorės surinktą Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto etnografinių ekspedicijų metu medžiagą apie šio pereinamojo laikotarpio valstiečių drabužius, jų kitimą.

Siek tiek duomenų apie XIX a. žemaičių aprangą turime iš to meto literatūros. Žemaičių moterų drabužių savo raštuose mini S. Daukantas¹, tačiau jo žiniomis sunku pasinaudoti, nes neaišku, kuriam laikotarpiui priskirti jo „senovės“ sąvoką. Aiškiai žinoma, kad Daukantas aprašė ne savo gyvenamąjį metą, o feodalinį laikotarpį apskritai, tiksliau jo neda tuodamas.

Trumpą žemaičių drabužių aprašymą turime ir L. A. Jucevičiaus „Žemaičių žemės prisiminimuose“², kur keliais sakiniais apibūdinami XIX a. pirmosios pusės Žemaitijos moterų marškiniai, sijonai, galvos danga, papuošalai ir kt.

Vertingas šaltinis XIX a. pirmosios pusės madoms pažinti yra Amb. Pabrėžos pamokslų, sakytų Salantuose 1814—1848 m. laikotarpiu, rankraščiai. Pasirodo, kad to meto valstiečių madoms nemažą įtaką turėjo bažnyčios bei dvasininkų apribojimai ir draudimai. Siūlytas paprastas, kuklus apsirengimas. Puošnumą, naujoves drabužiuose kunigai laikė nuodėme ir smerkė. Štai kaip griežtai minėtuose pamoksluose Amb. Pabrėža bara valstiečių jaunuomenę, ypač merginas, už naujas madas. „Iš to vaisko pakusų visų vyriausioji yra begėdings pasipuošims ir didžiavimas iš sava apsirėdyma. Gal to nebūti mūsų pašaly... Ale vienok duodas jau

¹ S. Daukantas, *Rinktiniai raštai*, 175—177, Vilnius, 1955.

² L. A. Jucevičius, *Raštai*, 447—448, Vilnius, 1959.

regėt navet ir prie praščiokų nekurių marškiniai be apikaklės, galva madniai madnesniai aprišta, plaukai dėl strainuma nuočekavoti, šniureikos... iškirptais prišakiais, veids išbaltints. Drabužiai ankšti ankštesni vienu kvoldų, žiedų po penkis šešis ant pirštų sumaustyta. Karolių ciels pakaklis nudribęs. Dėl ko tai tas perdaug išsipuošims? Aš nežinau to, bet patys jūs prisipažinkit, bene dėl to, kad veikiaus į širdį įsmegtumėt, bene dėl to, kad vaikai pamėgtum, jumis grobstytum čestavoti, su jumis svevalytum? Jei taip yra: ach pati velnystė jumis užvajavo“³.

Įdomios medžiagos apie XIX a. vidurio žemaičių drabužius pateikia Motiejus Valančius „Palangos Juzėje“⁴ ir šiek tiek „Žemaičių vyskupystėje“⁵. Ypač vertinga „Palangos Juzės“ medžiaga, kur ne tik aprašomi, bet ir palyginami vienos ir kitos vietovės apavas ir drabužiai, jų medžiaga, spalvos ir pasiuvimas.

Daug platesnis ir išsamesnis XIX a. antrosios pusės žemaičių drabužių aprašymas duodamas P. Višinskio „Antropologinėje žemaičių charakteristikoje“⁶. Šalia žemaičių drabužiams būdingų bruožų čia nurodoma dar drabužių medžiaga, taip pat miesto bei dvaro įtaka valstiečių madoms. Prieš pradėdamas drabužių aprašymą, P. Višinskis pasisako ir dėl kai kurių autorių, siauriau ar plačiau rašiusių apie tradicinius žemaičių drabužius. Reikšminga ir tai, kad autorius išvardija, kurios drabužių dalys jau pakeičiamos pirktinėmis.

Siek tiek pastabų apie žemaičių drabužius XIX a. viduryje duota A. Kosaževskio rinkinyje⁷.

Klumpių ir medpadžių gamybą, realizavimą bei paplitimą gana plačiai nagrinėja P. Matulionis pranešime, skaitytame 1902 m. Rusų Techninės draugijos Vilniaus skyriaus narių susirinkime⁸. Pranešime, be kita ko, raginama palaikyti klumpdirbių amatą ir siūlomas tam konkrečios priemonės.

XIX a. pabaigoje žemaičių drabužiai liečiami ir kai kuriuose Rusų geografinės draugijos korespondentų aprašuose. Antai 1886 m. Alsėdžių apylinkės valstiečių drabužius savo apraše apibūdina tuometinis Alsėdžių mokytojas I. Maksimovas⁹.

Vėlesni tradicinių lietuvių liaudies drabužių tyrinėtojai ir propaguotojai, kaip A. Tamošaitis, M. Glemžaitė¹⁰ savo darbuose taip pat išskiria tradicinį žemaičių moterų drabužių kompleksą su jam būdingais bruožais ir savybėmis.

Svarbios medžiagos žemaičių tradicinių drabužių klausimu paskelbta „Gimtojo krašto“ žurnale.

Kaip ir kitose Lietuvos srityse, šio laikotarpio žemaičių moterų drabužių kompleksą sudarė: marškiniai, sijonai, liemenė, prijuostė, kailiniai, sermėga, apavas ir galvos danga.

³ A. Pabrėža, Kninga pyrma apy Sakramentus Ogólnay, yr Apey Nekórius Sakramentus ipatingay, VUB, D 57, l. 472.

⁴ M. Valančius, Palangos Juze, 33, 36, 48, 58, 59, 82, 85, Kaunas, 1947.

⁵ M. Wołoczewskis, Žemajtiu Wiskupiste, 1, 8, Wilnius, 1848.

⁶ П. Вишинский, Антропологическая характеристика жмудинов.— Мūsų tautosaka, 10, 130—132 (1935).

⁷ Keli tautotyros mažmožiai iš kun. A. Kossarzewskio rinkinio.— Tauta ir žodis, 1, 101—123 (1923).

⁸ Записки Виленского отделения Императорского Русского Технического общества, 1, 19—24, Вильна, 1902.

⁹ TSRS Geografinės draugijos Leningrade Mokslinis archyvas, f. 53, ap. 1, b. 96, l. 22—24.

¹⁰ A. Tamošaitis, Lietuvių moterų tautiniai drabužiai.— Sodžiaus menas, 7—8, Kaunas (1939); M. Glemžaitė, Lietuvių moterų tautiniai drabužiai, Kaunas, 1939; M. Glemžaitė, Lietuvių tautiniai drabužiai, Vilnius, 1955.

Drabužiams daugiausia buvo naudojama naminė medžiaga — drobė, milas, čerkasas, nors Žemaitijoje vartotos ir pirktinės medžiagos. P. Višinskis pažymi, kad nors manufaktūriniai audiniai yra daug pigesni ir gražesni, žemaičiai mėgsta naminius ir apsirengusius pirktiniais išjuokia, sakydami: „et, pluskis!“ Apsirengusius naminiais drabužiais pavadins „gers žmogus“, merginas, nešiojančias pirktiniais drabužiais, vadina žydėmis. Vienoje iš liaudies dainų sakoma: „kartunuta devejau — bajora norejau, čerkasuta devejau — gaspadoriaus norejau“¹¹.

Nepaisant tokios neigiamos pažiūros į pirktinius drabužius, jie Žemaitijos kaime kaskart vis labiau plito. Tai pažymi dauguma apie Žemaitiją rašiusių autorių, tą patį patvirtina ir archyvinė medžiaga. Pavyzdžiui, Lietuvos TSR Centriniam valstybiniam istoriniame archyve esančiame aprašyme „Apie Telšių apskrities gyventojų buitį ir verslus 1839 m.“ pažymima, kad šių apylinkių valstiečiai nešioja drabužius ir namų darbo, ir pirktinius¹². Kai kurių žinių apie tai, kad turtingieji Žemaitijos valstiečiai šalia naminių jau dėvėjo ir fabrikinės gamybos medžiagų drabužiais, istoriniai šaltiniai pateikia ir iš XVIII a. pradžios¹³.

Marškiniai. XIX a. aprašuose pabrėžiama, kad Žemaitijos valstietės nešioja ilgus marškinius, pasiūtus iš dviejų rūšių audeklo — plono iki juosmens ir nuo juosmens labai storo, vadinamų „pridurų“, „sterblės“. Pavyzdžiui, P. Višinskis nurodo, kad visoje Žemaitijoje nerasime moteriškų marškinių be sterblės¹⁴. Iš to ir kilęs pavadinimas — „sterbliniai“ marškiniai (su pakuline sterble) ir „stuomeniniai“ marškiniai iš plonos drobės iki pat apačios, skirti išeigai¹⁵. Be to, net keliuose aprašuose pažymima, kad marškiniai siuvami atlenkiama apykakle, balti lininiai. Minėtus duomenis patvirtina muziejinė, taip pat Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto etnografinių ekspedicijų metu surinktoji medžiaga.

Kaip ir Džūkijoje, sukirpimo bei papuošimo atžvilgiu kalbamajame laikotarpyje išsiskiria trys žemaitiškų moteriškų marškinių tipai:

- 1) tunikinio sukirpimo,
- 2) tunikinio sukirpimo su perpetėmis ir
- 3) kirpti su stoneliu („stanikėliu“).

Ankstyvesni ir labiausiai paplitę marškinių tipai — pirmasis ir antrasis (I pav.). Jiems būdingas paprastas sukirpimas: marškinių stuomuo kerpamas iš vieno medžiagos gabalo, neskaitant pridurų, o rankovės įstatomos be iškirpimų, su keturkampiais klynukais pažastyse — „pažastėliais“, arba „skirsėliais“. Perpetės, t. y. ant marškinių pečių iš viršaus užsiūti pailgi medžiagos gabaliukai, žinomos ir žemaitiškuose marškiniuose.

Marškinių rankovės siuvamos ilgos ir plačios, iš specialiai šiam tikslui išaustos plonesnės ir siauresnės rankovinės drobės. Be to, dažnai prie lininio marškinių stuomens pritaikomos medvilninės medžiagos rankovės, apykaklė ir perpetės, t. y. visos iš po liemenės matomos marškinių dalys. Rankovės dažniausiai užbaigiamos rankogaliais ir tik retesniais atvejais buvo siuvamos palaidos. P. Višinskio apraše tarp kitko pažymima, kad marškinių rankovės užsegamos sagomis, o apykaklė — „spunka“ — iš medžio padaryta sagute. Tačiau tai retesnis atvejis. Paprastai ir marškinių rankogaliai, ir antis buvo susegami sagutėmis arba surišami lininiais raišteliais.

¹¹ П. Вишинский, Антропологическая характеристика жмудинов... 130.

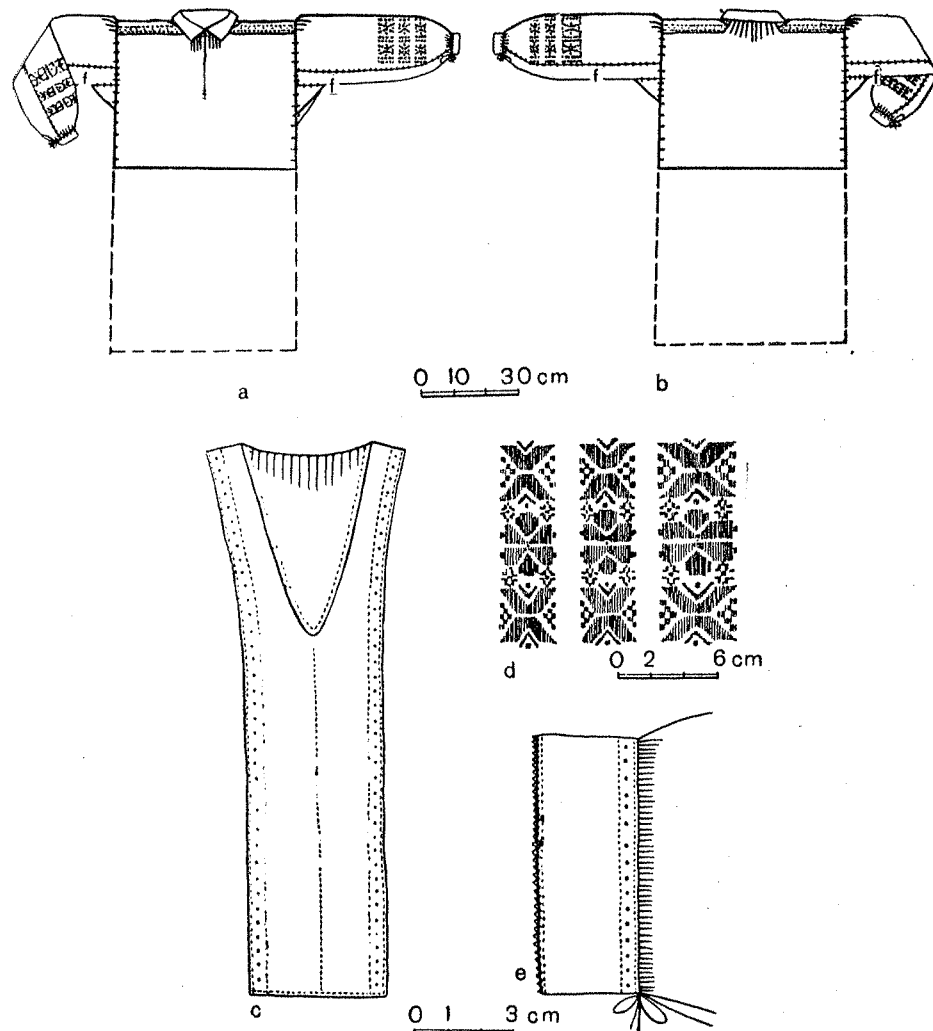
¹² CVIA, f. 338, ap. 1, b. 3.

¹³ KB, Nr. 14 ir 15. Žr. šioje knygoje M. Jučo straipsnį „Prekyba Lietuvoje XVIII a.“

¹⁴ П. Вишинский, Антропологическая характеристика жмудинов... 130.

¹⁵ ES, 115(24).

Apie žemaičių marškinių papuošimą ankstyvesnėje literatūroje užsi-
mena tik Jucevičius¹⁶, pažymėdamas, kad moterų marškiniai siuvami iš
baltos plonos olandiškos drobės arba perkelio ir išsiuvinėjami. A. Tamo-
šaitis¹⁷ ir M. Glemžaitė¹⁸ mini, kad žemaičių marškiniai buvo puošiami
nesudėtingais, bet gausiais žičkų raštais. Be minėtų žemaičių marškinių

1 pav. XIX a. vidurio marškiniai:

a — iš priekio, b — iš užpakalio, c — perpetė, d — rinktinis baltų siūlų raštas, e — rankogalis, f —
vėlesnis rankovių praplatinimas

Tauragės raj. (VDM LA-640)

papuošimo būdų, turime taip pat baltais rinktiniais raštais ir smulkia adi-
nukės siūlele, nuvingiuota perpečių ir apykaklės krašteliais, puoštų marš-
kinių.

¹⁶ L. A. Jucevičius, Raštai, 447, Vilnius, 1959.

¹⁷ A. Tamošaitis, Lietuvių moterų tautiniai drabužiai. Sodžiaus menas, 7—8, 139—141,
Kaunas (1939).

¹⁸ M. Glemžaitė, Lietuvių tautiniai drabužiai, 65, Vilnius, 1955.

Vėlesniojo tipo marškiniai, kurie Žemaitijoje, kaip ir pietryčių Lietu-
voje, paplito XIX a. pabaigoje, skiriasi pirmiausia sukirpimu. Tunikinis
sukirpimas pakeičiamas, nes perpečių vietoje siuvamas dvigubos medžia-
gos stonelis, nuo kurio priekyje ir nugaroje marškiniai paraukiami. Ran-
kovės ir šio tipo marškiniuose įstatomos su pažasteliais, apykaklė siaura,
stati; jei kaklo iškirpimas apvalus — apsiuvas neplačiu mezginėliu.

Marškinių apykaklė, rankogaliai ir krūtinė puošiami stilizuotais au-
galiniais, rečiau gyvūniniais raštais, siuvinėjama kryžiuo technika
juodais ir raudonais medvilniniais siūlais.

Istorijos instituto etnografinių ekspedicijų metu šio tipo marškinių
rasta daugiausia šiaurės vakarų Žemaitijoje (Skuodo raj.). Tačiau nepa-
lyginamai plačiau jie buvo paplitę pietryčių Dzūkijoje.

Pagrindiniu moteriškų marškinių tipu, būdingu tradiciniam žemai-
tiškų drabužių kompleksui, tektų laikyti pirmąjį, anksčiau aprašytąjį
tipą.

Sijonai. Žemaičių moterų sijonai, kaip ir kitos drabužių dalys, buvo
daugiausia namuose austos vilnonės, lininės ar čerkasinės (linai ir vilna
arba medvilnė ir vilna) medžiagos. XIX a. literatūroje kartais pažymima,
kad pasiturinčios žemaitės, be naminių, turi dar taip pat pirktinių sijonų iš
šilko ir kitų medžiagų¹⁹.

Spalviniais deriniais, taip pat audimo technika žemaičių sijonai šiek
tiek skiriasi nuo kitose etnografinėse Lietuvos srityse tuo pačiu laiku
dėvėtų sijonų. Sprendžiant pagal aprašus, taip pat remiantis muziejine
medžiaga, galima teigti, kad Žemaitijoje XIX a. buvo paplitę išilgai juos-
tuoti skersos medžiagos sijonai, vadinami „skersinukais“, ir languoti sijo-
nai su pabrėžtomis ryškėmis ir plačiomis ataudų juostomis. Languoti
dvyniškai sijonai, kurie ypač būdingi Dzūkijai, čia taip pat sutinkami. Iš-
ilgai juostuoti „skersinukai“ sijonai buvo audžiami dažniausiai keturnyte
ar penkianyte technika, kuria audžiant, lininiai metmenų siūlai paslepami
po vilnoniais ataudais.

Spalviniu atžvilgiu žemaičių sijonai iš kitų Lietuvos etnografinių sri-
čių išsiskiria tamsesnėmis spalvomis. Sijonuose vyrauja raudona, žalia,
juoda, balta, mėlyna, ruda, gelsva ir kitos spalvos. Gražiausiais margi-
niais buvo pagarsėjusios rietaviškės²⁰. Tą patį pažymi ir M. Valančius,
sakydamas: „Užvis tus audklius isztajsa Rietawiszskies mergajtes²¹. O
Viekšnių apylinkėje XIX a. antroje pusėje vyravo išilginių dryžių ryškių
spalvų sijonai. Dar ir dabar senesnės moterys tvirtina, kad: „Viekšniškės
savo sijonais žėrėjo kaip žarijos, žydėjo kaip aguonos“²².

Apatiniai žemaičių sijonai buvo siuvami dažniausiai iš raudonos pus-
vilnonės medžiagos, 10—15 cm nuo apačios puošiami vieno centimetro
pločio juodo kaspino juostelėmis (2 pav.). Žemaitės mėgdavusios nešioti
po 3—4 sijonus: apatinį raudoną, ant jo kelis margus. Moterys nuo
liemens atrodydavo storos, bet juo kuri buvusi storesnė, tuo buvę gražiau.
Buvo žiūrima, kad ne tik viršutinis, bet ir apatinis sijonas būtų gražus,
nes einant, važiuojant ar šokant sijonai buvo „pasikaisomi“, t. y. jų pa-
delka pakeliama ir užkišama už juosmens. Netgi Pabrėža savo pamoksluo-
se, rašytuose apie 1820 m., su pasipiktinimu pažymi, kad žemaitės vestu-
vėse šokinėja, sijonus pasikėlusios: „O ką čia besakyti apie tas padūkėles,

¹⁹ Dziennik podróży po Litwie i Zmudzi odbytej w 1856 roku przez dr. T. Tripplina,
12, 94, Wilno, 1858; A. Fromas-Gužutis, Baisioji gadynė, 229, Vilnius, 1955; C. Балтро-
майтіс, Литва, 64, СПб., 1877; L. A. Jucevičius, Raštai, 447.

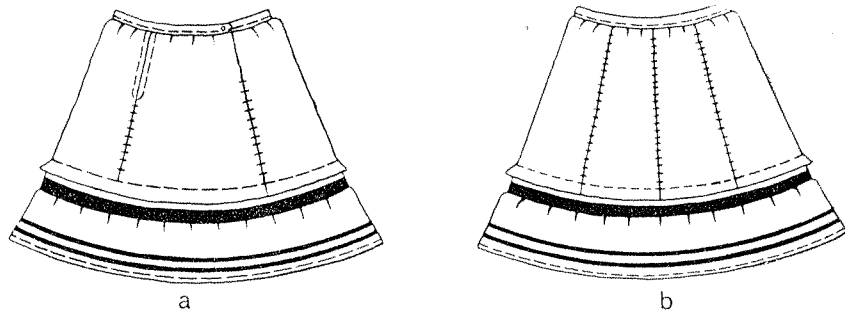
²⁰ Keli tautotyros mažmožiai iš kun. A. Kossarzewskio rinkinio, 117.

²¹ M. Wołonczewskis, Zemažtju Wiskupiste, 1, 8.

²² ES, 134.

kurios, viršutinį sijoną virš galvos susiraičiusios, šokinėja po trobos vėdurį...“²³

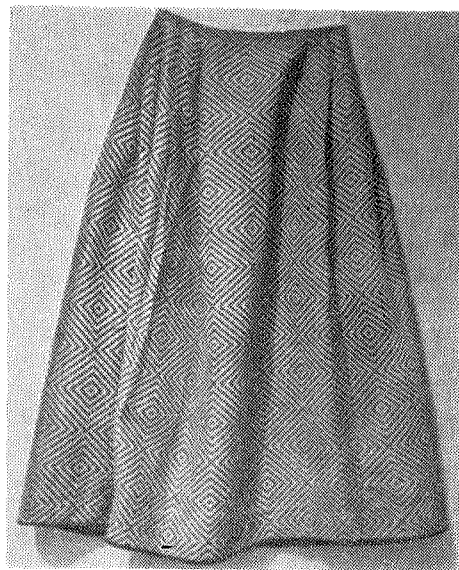
Viršutinių ir apatinių sijonų pasiuvimas buvo vienodas: XIX a. nešioti sijonai buvo siuvami ilgi, beveik iki pat žemės, apie 3—4 m pločio apačioje. Išilgadryžiai sijonai siūti iš vienos skerso audeklo palos, languotie-

2 pav. Apatinis sijonas:
a — iš priekio, b — iš užpakalio
Kretingos raj., Klausgalvių—Medsėdžių k.

ji — iš 4—5. Prie juosmens sijonai smulkiai klostyti arba raukti. Sijonų apačia pamušama plačia padelka, o kraštas, kad nebrigtų, apsiuvas pirktiniais „gaureliais“, arba „šepetėliais“.

XX a. pradžioje nešioti sijonai jau skiriasi nuo ankstyvesniųjų visų pirma medžiaga ir pasiuvimu. Vis plačiau pradedamos naudoti, ypač išeiginiams drabužiams, pirktinės medžiagos. Namuose audžiamoms medžiagoms XX a. pradžioje Zemaitijoje, kaip ir Dzūkijoje bei kitose etnografinėse Lietuvos srityse, dažnai naudojama pirktinė žaliava: medvilnė („bieliai“), šilkvilnė, skaisgijos ir kt. Sijonų audinys dažniausiai vienspalvis arba smulkiai raštuotas — langeliais, juostelėmis, vingeliais ar kt. Sijonai siuvami platus, iš 4 ar 5 klynų klišo (3 pav.), užpakalyje truputį paraukti, papuošti aksomu.

3 pav. Išeiginis XX a. pradžios sijonas
Tauragės raj., Batakių apyl. SAM inv. Nr. 3974

XX a. pradžioje Zemaitijoje, kaip ir visoje Lietuvoje, prie sijonų plačiai nešiotos tos pačios ar skirtingos medžiagos švarkeliai — „nažutkėlės“. Nažutkėlės ir sijonai sudarė kostiumus, kurie Zemaitijoje buvo vadinami „barvelėmis“, arba „garnitoriais“ (4 pav.).

Prijuostė. XIX a. tradiciniuose Zemaitijos moterų drabužiuose galima išskirti dvejopas prijuostes: išilgai juostuotas austines ir baltas, siuvinėtas kiauraraščiu. Pastarosios buvo siuvasios dažniausiai iš pirktinės medžiagos. Senesnėmis tektų

laikyti austines. Tačiau jau 1839 m. apraše paminimos ir baltos prijuostės, nors jų medžiaga nenurodoma²⁴.

Išilginės prijuostės buvo siuvasios iš skersinės medžiagos, todėl jos yra vienpalės, 150—170 cm pločio. Žemaičių prijuostės pasižymi ir savo ilgumu. Jos siekia 80—100 cm ir dažnai tik — 5—10 cm trumpesnės už sijoną.

Austinės žemaičių prijuostės būna dvispalvės ir įvairiaspalvės. Dvispalvių fonas paprastai baltos spalvos, lininis, raštas — pirkty medvilninių raudonų siūlių (5 pav.). Dažnais atvejais į šias austines prijuostes įvedama ir mėlyna spalva.

Prijuosčių audimo technika dažniausiai dvinyta. Prijuosčių dryželiai dažnai austi dantukais, langučiais ar išrinkti dobiliukais.

Antrajai austinių žemaitiškų prijuosčių grupei priklauso daugiaspalvės prijuostės, kurios tamsesnės už aprašytąsias. Prijuostės fonui šiuo atveju dažniausiai imama pilka spalva, o dryžiai audžiami iš įvairiaspalvių — raudonų, mėlynų, žalių, baltų ir kitokių siūlių.

Be išilgadryžių, Zemaitijoje kartais pasitaiko ir juodų siuvinėtų bei pirktinių gėlėtų prijuosčių, kurios yra buvusios tik trumpalaikės mados liekanos.

5 pav. Prijuostė.
Raseinių raj., Viduklė. SAM inv. Nr. 1629

4 pav. „Garnitorius“
Klaipėdos raj., Veiviržėnai

Žemaičių prijuostės buvo siuvasios ilgos ir plačios, jų apačia užbaigiama tik paprasta siūle, tuo tarpu kai, pavyzdžiui, dzūkiškosios apsiuvasios meginiais arba papuošiamos neilgais kuteliais. Viršutinė žemaitiškų prijuosčių dalis suraukiama ir apsiuvas neplačia juoste — „aprumbu“.

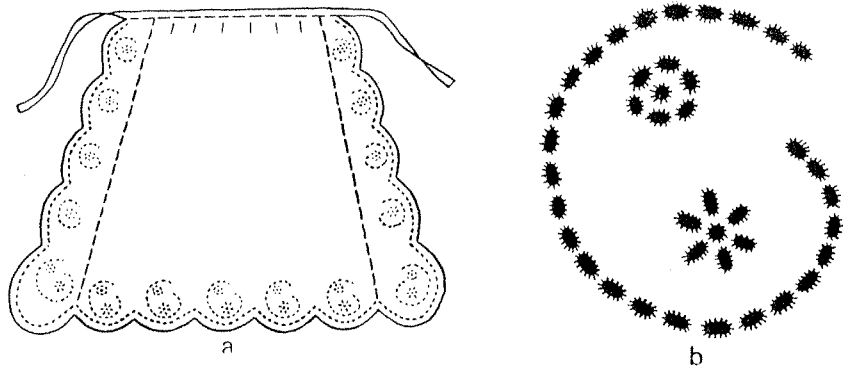
Baltų, kiauraraščiu puoštų prijuosčių pastaraisiais metais dar buvo rasta šiaurės vakarų Zemaitijoje (Kretingos, Skuodo raj.) (6 pav.). Kaip plačiai ir kaip ilgai jos buvo paplitusios praeityje, nustatyti sunku. Kaip jau buvo pažymėta, jos minimos literatūroje XIX a. pirmojoje pusėje, taip pat ir XIX a. pabaigoje. A. Fromas-Gužutis, aprašydamas Zemaitijos moterų drabužius, pažymi:

²³ J. Povilionis, Žemaičių vestuvės K. Ambr. Pabrėžos pamoksluose.— Naujoji Romuva, 48, 873 (1939).

²⁴ CVIA, f. 388, ap. 1, b. 36.

„Mergaitės dėvėjo vilnonius ir neretai šilkinus sijonus. Ant baltųjų marškinių vilkosi šilkines striukes su nuleistais žemiau liemens skverneliais. Tasai apdaras, apsiūtas pažibais ir susegtas ant krūtinės blizgančiais knypkiais, dailiai aiškino moteriškės paveikslą. Tų parėdų užbaiga buvo baltas žiurstelis, eilės karolių ant kaklo ir rūtų vainikėlis ant galvos su.

6 pav. Prijuostė:
a — bendras vaizdas, b — rašto fragmentas
Skuodo raj., Mosėdžio apyl., Bobeliškės k.

aplinkiniu kaspiniu, nuo kurio buvo nuleistas ant pečių šilkinis įvairios spalvos kaspinių pluoštelis“²⁵. Kokios medžiagos ir kaip buvo papuoštos aprašuose paminėtos prijuostės, nustatyti sunku.

Prijuostė, kaip išeiginių drabužių dalis, Žemaitijoje išnyko kartu su tradiciniais drabužiais, bet apeiginiuose — vestuvių, laidotuvių — drabužiuose ji laikėsi dar šiek tiek ilgiau.

7 pav. Liemenė
Mažeikių raj., Vieکشnių apyl. SAM inv. Nr. 4956

Liemenė. Beveik išimtinai išeiginiams drabužiams priklausė liemenės, Žemaitijoje vadintos „šniūrelkomis“ arba „striukėmis“. Kadangi tai buvo daugiau išeiginis drabužis, jam buvo parenkama gražesnė, neretai pirktinė medžiaga. Aprašuose²⁶ minima, kad žemaičių liemenės siuvamos iš šilkinės, aksominės ar brokatinės medžiagos ir namuose austų marginių. Liemenėms marginiai buvo audžiami pusvilnoniai, smulkių langučių ar juostelių rašteliu, spalvingi. O pirktinės liemenės, nešiotos tuo pačiu laiku, dažniausiai buvo stambiai gėlėtos, ryškiaspalvės, papuoštos blizgančių galionų juostelėmis.

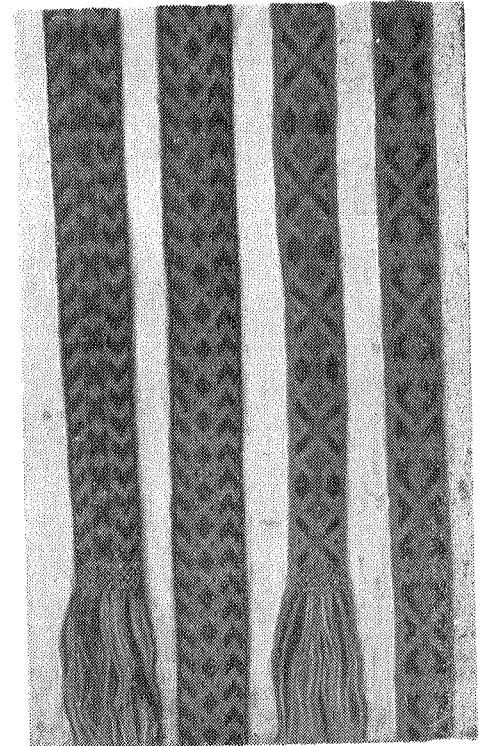
²⁵ A. Fromas-Gužutis, Baisioji gadynė, 229—230.

²⁶ С. Балтронайтис, Литва, 64; M. Wołonczewski, Zemaĳtiu Wiskupiste, 1, 8; Dziennik podróży po Litwie i Zmudzi, 94.

Liemenės siūtos be rankovių, su klosteliais nuo liemens, gana giliu kaklo iškirpimu (7 pav.). Informatorės Ievos Noreikienės žodžiais, jos senelės „šniūrelkos kvodelės stačios, kaip ištraukts žąsies sparns, stovėjo...“²⁷ Liemenių priekis buvo susegamas metaliniais kabliukais — „aplikais“. Įdomu, kad „nekuklų“ liemenių pasiuvimą savo „Pamoksluose“ liečia jau minėtas A. Pabrėža, sakydamas: „Piktintojais yra tos moteriškosios...“, kurios tyčiomis savo apdarus siūdin trumpais liemenimis su iškirptais prišakiais.— Kurios į šniūrelką, arba strobkelę, neįsiūdin visu

8 pav. Vieکشnių apylinkės valstietė tradiciniais drabužiais
SAM.

9 pav. Juostos
Palanga. IEM inv. Nr. 0400, 0600.

aplikų.— Kurios nešio du tiktai apliku žemai tesukabinusios... kurios, ne-nešiodamos šniūrelkos, antį marškinių laiko per daug ilgą; kurios kaklą laiko neužrištą; kurios, galėdamos nešioti, vaikščioja be šniūrelkos...“²⁸ Vadinasi, liemenė — „šniūrelka“ — buvo dėvima tiesiog padorumo dėlei. Žemaitijoje, panašiai kaip ir kitur Lietuvoje, kasdien prie darbų, vasarą, matyt, moterys vilkėdavo vienais marškiniiais, tačiau viešose vietose vienmarškinės vengdavo rodytis.

XIX a. pabaigoje Žemaitijoje, kaip ir visoje etnografinėje Lietuvoje, liemenės pakeitė balti lininiai „stanikai“, kurie buvo siuvami tik iki liemens ilgumo, be jokių skvernelių ar klostelių, nes ant marškinių imta nešioti palaidinukes-bliuzeles, kurios siūtos ilgomis, prie pečių papūstomis rankovėmis — „su kukumais“, aukšta arba atlenkiama apykaklaite, nuga-

²⁷ ES 134. Mažeikių raj., Purvių k.

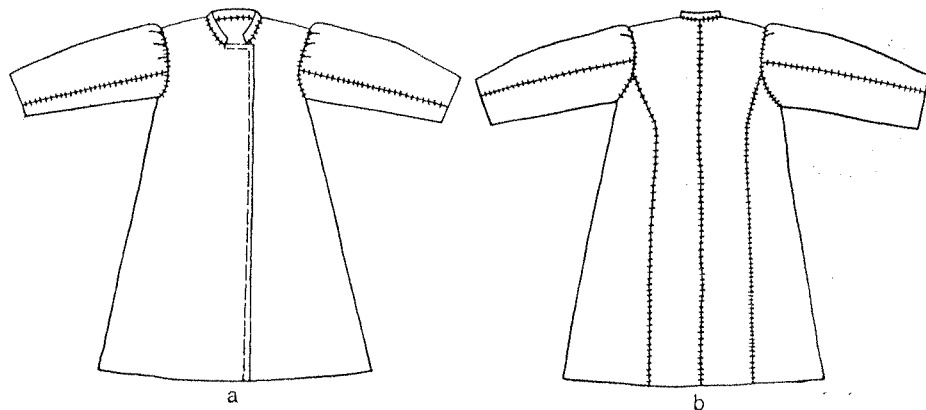
²⁸ A. Pabrėža, Kninga pyrma..., 498.

roje su priešpriešiniais klosteliais — „menkėmis“. Keičiamos pagal madą, palaidinukės dėvimos ligi šių dienų.

Juostos. Juosta Žemaitijoje nebuvo taip populiari kaip Aukštaičiuose, ypač Dzūkijoje. Žemaitės juostas naudojo grynai praktiniam reikalui: jomis pasirišdavo kojines, prijuosdavo prijuostas.

Žemaitijoje žinomos daugiausia rinktinės ir vytinės juostos. Juostų raštai nesudėtingi — rombukai, grėbliukai, zigzagėliai. Kaip ir visų žemaitiškų drabužių, juostų spalvos gana tamsios. Labiausiai mėgstamos ruda, mėlyna, raudona ir žalia spalvos. Kadangi juostų Žemaitijoje austa palyginti mažiau, šiandien jos jau tik muziejinė retenybė.

Sermėgos, kailiniai, skaros. Viršutiniams šiltiems moterų drabužiams nagrinėjamoju laikotarpiu priklausė sermėgos, kailiniai ir skaros.

10 pav. Sermėgėlė:
a — iš priekio, b — iš nugaros.

IEM

Žemaičių sermėgos, kaip ir kitur Lietuvoje, buvo siuvinamos iš pilkos, rečiau rudos spalvos milo, be pamušalo. Kai kuriose Žemaitijos vietovėse, pavyzdžiui, apie Tauragę, Eržvilką, buvo nešiojamos baltos sermėgos²⁹, nes, matyt, šiose vietovėse augintos baltos avys.

Žemaitėms būdingos dvejojimo sukirpimo sermėgos: ilgos, dvisiūlio pasiuvimo, nešiotos ir kitose etnografinėse Lietuvos srityse, ir vien tik žemaitėms būdingos trumpos, nuo liemens kirptos ir smulkiai klostytos sermėgėlės — „šimtakovdės“. Šių sermėgų apykaklė dažniausiai atlenkiama, rankovės lygios. Apykaklė, rankogaliai ir krūtinė pagražinami juodų pynūčių ar siūlių linijomis ir ornamentais (10 pav.).

XIX a., be sermėgų, Žemaitijos valstietės vilkėjo „burnosais“, arba „žiponais“, kurie savo pasiuvimu beveik atitinka dzūkių ir aukštaičių angerkas (11 pav.). Šiems drabužiams buvo perkama juoda ar tamsiai mėlyna gelumbė, siuvant dedama po pamušalu sluoksnelis vatos arba pakulų.

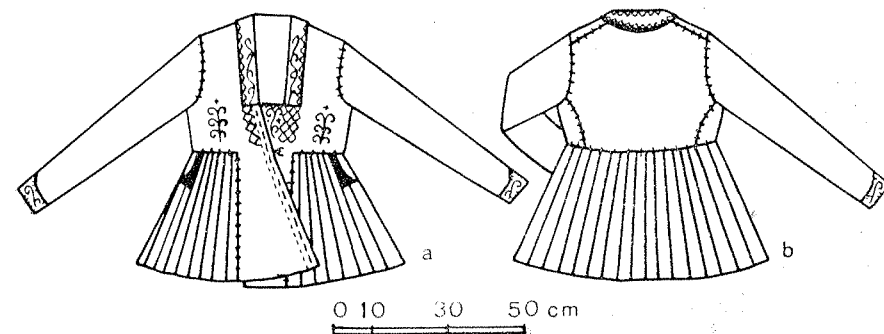
Ziemą dauguma valstiečių nešiojo „plikuosius“ ir gelumbe bei milu aptrauktus kailinius. Šie drabužiai, išskyrus pavadinimą, niekuo nesiskiria nuo aukštaitiškųjų: kailinių sukirpimas dažniausiai dvisiūlis, lygus, rankogaliai, kailinių skvernai ir apačia apvedžiojami siaura to paties avikailio juoste. Apykaklė plati, atlenkiama.

Prie viršutinių moterų drabužių reikėtų priskirti taip pat didžiules, apsigaubimui naudotas skaras — „kuskas“, kurios šaltu metų laiku atstodavo

²⁹ Keli tautotyros mažmožiai... — Tauta ir žodis, 1, 117.

apsiaustus (12 pav., 1). Skaros žemaitėms ypač būdingos. XIX a. ir vasaros metu Žemaitijos valstietės dėvėjo iš karto net po kelias skaras: ant galvos, pečių ir ant kaklo³⁰.

Vasarinės skaros, vadinamos „žitkiniais raiščiais“, buvo audžiamos visoje Žemaitijoje iš baltų ir raudonų medvilninių siūlų, languotos. Kas-

11 pav. Žemaičių „šimtakvoldė“:
a — iš priekio, b — iš nugaros

IEM.

dieniniai raiščiai, kuriais buvo gaubiamasi, einant į laukų darbus, buvo lininiai, raudonmargiai, kartais baltos ir mėlynos spalvų languočiais.

Kasdieninių drobinių raiščių ryšėjimo būdas nesiskiria nuo vilninių skarų — „kuskų“ nešiojimo: jie būdavo sulenkiami trikampių ir apsisiaučiami ant pečių.

Jei žičkiniai raiščiai buvo beveik vienodi visoje Žemaitijoje ir vienos apylinkės raiščiai nuo kitos skyrėsi tik langelių proporcijomis ar jų išdėstymu audinyje, tai žieminės skaros — „vilnonės kuskos“ — daug įvairesnės ir technikos, ir spalviniu atžvilgiu. Ypač spalvingos šiaurės vakarų Žemaitijoje nešiotos skaros: jų kraštai būdavo užaudžiami įvairiaspalvių siūlų juostelėmis, o fonas dažnai paliekamas šviesus. Plungės, Rietavo ir Tauragės apylinkėse nešiotos juodai ir raudonai languotos arba baltos skaros.

Senesniųjų moterų pasakojimu, skaros buvo susegamos metaliniais smeigtukais arba segėmis. Aprašydamas XIX a. pradžios žemaičių moterų nešioseną, A. Jucevičius pažymi, kad balti ir margi raiščiai buvo susegami sidabrinėmis ar net auksinėmis segėmis³¹. Nemaža vietos skarų

12 pav. „Kuska“ apsigobusi valstietė
Klaipėdos raj., Veiviržėnai

³⁰ S. Czernski, Opis żmudzkiey dyecezyi, 21, Wilno, 1830.

³¹ L. A. Jucevičius, Raštai, 448.

aprašymui paskyrė ir S. Daukantas. Skaras jis laikė vienu puošniausių moterų drabužių.

A. Jucevičiaus teigimu, Žemaitijoje, apie Raseinius, dar buvo nešiojamos ir perkelinės siuvinėtos skaros, kurios, kaip jis pažymi, primena diduomenės damų šalikus. Gal būt, ir Žemaitijoje, kaip Dzūkijoje, buvo nešiojami panuomečiai, bet apie tai žinių nėra, išskyrus minėtąją Jucevičiaus pastabą.

Sukuosena ir galvos danga. XIX a. ir XX a. pradžioje Žemaitijos moterų ir merginų šukuosena beveik nesiskyrė nuo kitų Lietuvos etnografinių sričių valstiečių to meto šukuosenos. Plaukai buvo pinami į dvi kisas, kurias moterys suko aplink galvą, o merginos paleisdavo per pečius kaboti. Pavyzdžiui, Daukantas pažymi, kad „mergaitės ir nuotakos savo kisas į bizas pynė ir jas kaip tinkamas ant galvos raizgė, kurios tankiai su įpintais kaspinais palaidos užpakalėje svyravo“³².

13 pav. Vieکشnių apyl. valstietės drabužiai XX a. pradžioje.

Nesudėtinga taip pat buvo ir šio laikotarpio merginų galvos danga: vasarą galvos buvo puošiamos rūtų vainiku, plačiais kaspinais, sulankstytais į „ranges“, arba galionais. Panašiai skirsnemuniečių merginų galvos papuošalus yra aprašęs ir A. Kosaževskis, sakydamas, kad taip pasipuošusios merginos atėdavusios į bažnyčią, bet apie 1850 m. kunigai šią madą išnaikino³³. Čia pat nurodoma, jog XIX a. viduryje nešiotos languotos savo darbo skarelės taip pat būdavo puošiamos gėlėmis: „Vieną gėlių puokštę laiko rankoje, antrą užkiša už skaros mazgo, kuris paprastai surišamas ant kaktos. Skarelės galai palieka laisvi, kabo, primena ragus“³⁴. Panašaus skarelės užsirišimo būdo, t. y. jos surišimo mazgu ant kaktos, kitur Lietuvoje neaptikta. Tai galima laikyti žemaičių skarelės ryšėjimo specifika. Žemaitijoje mėgtos ryškios gėlėtos, dažniausiai raudonos skarelės, kurios buvo apvaliai rišamos virš kepurėlės. Kaip jau minėta, žemaitės nešiojo net po kelias skaras — ant kaklo, pečių ir ant galvos (13 pav.).

Vadinasi, dar XIX a. pabaigoje merginų ir moterų galvos danga suvienodėjo: galionus ir iš kaspinų sulankstytas ranges pakeitė skarelės, kurios Žemaitijoje buvo ypač puošnios. Nešiotos gėlėtos ir baltos pirktinės skarelės. M. Valančius „Žemaičių vyskupystėje“ pažymi: „Rajsztejs ir skiepetajs pirktajs už deszimti musztinių tunkiej klastos sodos mergajtes“³⁵.

Vienas seniausių moterų galvos apdangalų mūsų krašte buvo nuometas, kuris Aukštaitijoje buvo nešiojamas iki pat XIX a. vidurio, o vietomis

³² S. Daukantas, Rinktiniai raštai, 176.

³³ Keli tautotyros mažmožiai. — Tauta ir žodis, 1, 117.

³⁴ Ten pat.

³⁵ M. Wolonczewskis, Žemajtiu Wiskupiste, 8.

net iki XIX a. pabaigos, tuo tarpu Žemaitijoje jis bus išnykęs anksčiau. Daukanto teigimas, kad „žmonos ir našlės baltais nuometais mandagiai sau galvas rutulo, nuo ko baltomis galvomis vadinos“, siekia, greičiausiai, ankstesnius šimtmečius, nes apie Žemaitiją XIX a. pirmojoje pusėje rašęs L. Jucevičius pažymi, kad nuometai Žemaitijoje jau nebenešiojami³⁶.

Pagrindinė žemaičių moterų galvos danga kalbamuojų laikotarpiu buvo skarelės („kuskelės“) ir kepurėlės. Jei Dzūkijoje nešiotos daugiausia megztos kepuraitės, tai Žemaitijoje — medžiaginės. Kepurėlės buvo siuvinamos iš baltos medvilninės medžiagos, aksomo, gelumbės ar iš dirbtinio kailio, vadinamo „baronu“.

Kepurėlių forma buvusi dažniausiai apvali.

XIX a. pabaigoje šios kepurės jau nebenešiojamos, nes skarelės buvo išstūmusios visus kitus tradicinius galvos apdangalus.

Papuošalai. Žemaitijoje, kaip ir kitose Lietuvos srityse, pagrindinis moterų papuošalas buvo gintariniai ir stikliniai — „pūstiniai“ karoliai, kurių, kaip pažymi L. A. Jucevičius³⁷, moterys ir merginos nešiodavo net keliolika eilių. Karolius mini ir A. Pabrėža, sakydamas: „Karolių ciels pakklis nudribęs“³⁸. Apie kitus moterų papuošalus, pavyzdžiui, auskarus, apyrankes ar žiedus, aprašuose neužsiminama, išskyrus A. Pabrėžą, kuris savo pamoksluose bara žemaites, kam jos „žiedų po penkis šešis ant pirštų susimausto...“³⁹ Tai rodo, kad žiedus žemaitės taip pat mėgo.

Papuošalams tektų priskirti ir Daukanto bei Jucevičiaus minimas seges skaroms susisegti, tačiau iš šio laikotarpio jų muziejinėje medžiagoje nėra išlikę, todėl plačiau apie jas kalbėti nėra galimybės.

Apskritai, ne tik žemaitės, bet ir visos lietuvės papuošalų atžvilgiu kalbamuojų laikotarpiu buvo labai nuosaikios. Siek tiek įtakos tam, reikia manyti, padarė ir griežtas katalikų dvasininkijos nusistatymas prieš liaudies puošimąsi, kiekviename panašiam reiškinyje įžiūrėjęs „nuodėmę“.

Pirštinės ir kojines. Žemaitijoje aprašomuoju laikotarpiu gana daug naudota raštuotų mezginių. Raštais buvo puošiamos žieminės ir vasarinės moterų kojines bei pirštinės, taip pat vyrų ir moterų nešiotos riešinės, čia dažniausiai vadinamos „runkelkomis“, arba „rankovėčiais“. Riešinės megztos dviejų ar kelių spalvų siūlų, neplačiomis išilginėmis ar skersinėmis juostelėmis, puoštoms įmegztais karoliukais.

Pačios paprasčiausios yra žemaičių kasdieninės kumštinės („tumpinės“) pirštinės, kurios dėvimos, įvairius darbus dirbant. Įdomu, kad šios pirštinės buvo specialiai veliamos šilumos bei patvarumo dėlei. Jos mezgamos paprastai iš natūralių vienos ar dviejų spalvų vilnonių siūlų.

Išėiginės žemaičių pirštinės dažniausiai pirštuotos, išmargintos žvaigždžių, katpėdėlių ir dobiliukų raštais. Vilnonės, į klumpes ir nagines nešiotos, kojines būdavo mezgamos dvejopai: vienspalviu lygiu mezgimu ir raštuotos, dvigijinės, gana stambiais geometriniais raštais, dažniausiai dviejų spalvų: viena spalva fonui, antra — raštui.

Lininių kojinių raštai daug smulkesni už vilnonių kojinių raštus; jie mezgami įvairiai: smulkiais langučiais, juostelėmis arba smulkiu kiaura-raščiu. Kojinės megztos neilgos, tik iki kelių ir būdavo parišamos spalvotomis, dažniausiai pintinėmis juostelėmis.

Apavas. Nuo kitų etnografinių Lietuvos sričių skyrėsi taip pat ir žemaičių apavas. XIX a., taip pat ir XX a. pradžioje populiariausias žemaičių vyrų ir moterų apavas buvo iš beržo, juodalksnio ar kito kieto,

³⁶ L. A. Jucevičius, Raštai, 447.

³⁷ Ten pat.

³⁸ A. Pabrėža, Kninga pyrma., 472, 549.

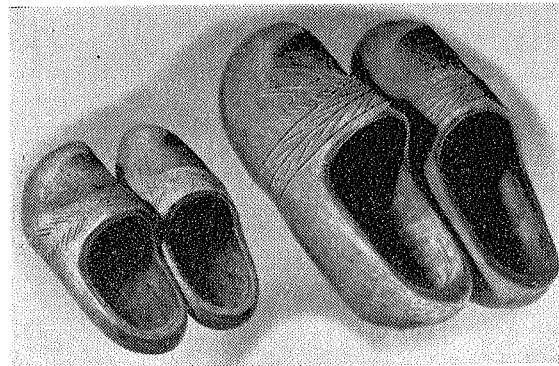
³⁹ Ten pat 4 2.

bet lengvo medžio išskaptuotos klumpės, žemaičių vadinamos „klumpiais“ (14 pav.). Remdamasis žmonių pasakojimais, L. Kumšlytis teigia⁴⁰, kad pirmą kartą medinės klumpės Žemaitijoje pasirodė apie 1850 m. Tuo tarpu žinome, kad Rytų Prūsijos lietuvius su klumpėmis supažindino prancūzų ir šveicarų kolonistai jau XVIII a. pradžioje, apsigyvenę čia po didelę vietinių gyventojų dalį išnaikinusio maro. Klumpės minimos ir Donelaičio „Metuose“:

„Klumpės, kaip mes, vokiškai kalbėdami, sakom, Rōds, taipjau lietuvininkams nešiot nepritinka, Nes ir jas mūsų tėvų tėvai girt nenorėjo...“⁴¹

Peršasi išvada, kad ir Žemaitijoje klumpės turėjo pasirodyti ne XIX a. viduryje, o daug anksčiau.

Prieš pirmąjį pasaulinį karą stambiausi klumpių gaminimo centrai buvo Plungė ir Rietavas. Žemaičių meistrų klumpės buvo pardavinėjamos

14 pav. Klumpės
Plungės raj., Kumšaičių k.

ne tik Žemaitijoje, bet ir pramoniniuose Rusijos miestuose, kur darbo sąlygos neleisdavo darbininkams dirbti batusiems⁴².

Klumpės buvo ne tik kasdieninis, bet kartais ir išėiginis apavas, važiuojant į turgų, svečius, einant į vakaruškas. Kaip pažymi P. Matulionis savo 1902 metų pranešime, žemaičiai ir suvalkiečiai dar tuo metu net į bažnyčią važiuodavę klumpėti. Jis rašo: „Daugelis turtingųjų valstiečių, privažiavę prie bažnyčios gerais arkliais,

pirmiausia išmeta porą naujų klumpių, o paskui jau ir patys oriai, su dideliu savo vertės pajautimu, išlipa iš vežimo, statydami kojas tiesiai į svetingą avalynę“⁴³.

Išėiginės klumpės, ypač moterų ir vaikų, būdavo išgrąžinamos įvairiaspalviais tapytais, piaustytomis ar degintomis gėlyčių, lapų, paukštukų ar geometriniams raštams. Šio tipo medinė avalynė ligi pastarųjų laikų dar pardavinėjama Plungės, Klaipėdos ir kitų Žemaitijos miestų turgavietėse.

Be aprašytųjų klumpių, Žemaitijoje gana plačiai buvo paplitusi kita klumpių rūšis — medpadžiai — su odiniu viršumi ir užkulniu.

Be klumpių ir medpadžių, kalbamuoju laikotarpiu avėta odinėmis naginėmis. Pavyzdžiui, Bugių dvare, XIX a. viduryje šalia atlyginimo pinigais dvaro samdiniams — tarnaitėms, gospadinėms ir kiaulių piemenei buvo duodamos naginės⁴⁴. Tačiau jau XIX a. pirmosios pusės aprašuose nurodoma, kad didelė dalis valstiečių išėigai turi odinius pusbačius⁴⁵.

Veltiniai („tūbai“) Žemaitijoje nebuvo populiarūs. Plačiau jie pradėta nešioti tik apie antrą ir trečią XX a. dešimtmetį.

⁴⁰ L. Kumšlytis, Klumpiai.— Gimtasai kraštas, 1, 3—7 (1936).

⁴¹ K. Donelaitis, Metai, Kaunas, 1956, 108.

⁴² L. Kumšlytis, Klumpiai., 4.

⁴³ П. С. Матулянис, Деревянная обувь в Литве.— Записки Виленского отделения Императорского Русского Технического Общества, 1, 21 (1902).

⁴⁴ Senovė, 4, 120—122 (1938).

⁴⁵ M. G(adon), Opisanie powiatu telszewskiego, 112—113, Wilno, 1846.

Dabartinis tradicinių žemaičių drabužių stovis. Šiuo metu tradiciniai Žemaitijos moterų drabužiai jau galutinai iš buities išnykę. Kasdien ir šventadieniais vilkima miestietiškais fabrikinės gamybos drabužiais. Drabužiams medžiagos irgi jau beveik nebeaudžiamos. Kasdieniniai drabužiai siuvami iš pigesnių patvarių ir praktiškų medvilninių medžiagų, kaip kartūno, velveto, flanelės, išėiginiai — iš štapelio, šilko, vilnos ir kt. Perkami ne tik išėiginiai drabužiai, bet ir baltiniai. Medvilninis ir šilkinis trikotažas beveik galutinai išstūmė naminius drobinus baltinius. Pavyzdžiui, Lietuvos TSR Istorijos instituto etnografinė ekspedicija 1961 m. vasarą Šilalės raj. „Saulėtekio“ kolūkyje tyrė dabartinę kolūkiečių buitį pagal specialią anketą. Surinktieji statistiniai duomenys parodė, kad viename iš šio kolūkio kaimų — Lembe — tik 10% visų šeimų dar retkarčiais naudoja drobinus moteriškus marškinius, visos kitos jau naudoja trikotažinius.

Tik vienintelė tradicinio žemaičių apdaro dalis — klumpės — dar ir šiandien avimos, esant šlapims rudens ar pavasario orams. Bet ir klumpių vietoje vis labiau prigyja guminė ir odinė avalynė.

Žemaičių tradicinių drabužių pavyzdžiu sukurtas tautinis žemaitiškas kostiumas dabartiniu metu naudojamas išimtinai tik reprezentacijai. Juo vilki daugiausia saviveiklinių liaudies dainų ir šokių ratelių dalyviai kolūkinių, rajoninių ir kitų švenčių progomis. Tautiniai drabužiai įsigijami dailės kombinateuose arba siuvami iš specialios šiam reikalui gaminamos fabrikinės vilnonės, pusvilnonės ar šilkinės medžiagos.